

Mission

Under Bengts ledning har

TEXT: MARKUS HÅKANSSON

Nu har det blivit dags för SAKs generalsekreterare Bengt Kristiansson att tacka för sig. Bengt som har suttit på posten i snart sex år går nu i pension. Många blir förvånade – pension, redan? – det enda som avslöjar honom är en grånad hjässa och dito mustasch. I övrigt har han en större arbetskapacitet än de flesta av oss som är yngre. Med ett barns nyfikenhet plöjer Bengt färskrapporter, policies och strategidokument som vore de Kalle Anka-tidningar. Han håller sig a jour med såväl global storpolitik som händelseutvecklingen i bostadsrättsföreningen i Vasastan och åker fram och tillbaka mellan Stockholm och Kabul med mellanlandningar i Bryssel och London för möten på hög politisk nivå. För den sakens skull missar han ogärna en bra film, en god bok eller en teaterföreställning. Han är helt enkelt grymt effektiv utan att bli inrutad och tråkig, nej för 17, Bengt har allt som oftast tid för en bulle i fikarummet.

Bengt Kristiansson är en av nyckelfigurerna bakom SAKs goda namn och viktiga påverkansarbete hos de stora nationella och internationella myndigheterna och institutionerna. Det är därför inte en helt lätt uppgift att skriva en artikel om Bengt.

Han är en person som jag lärt känna väl och som varit min chef sedan jag började som SAKs informatör i början av 2004. Inte för att det på något sätt skulle vara svårt att hitta intressanta aspekter och erfarenheter som är väl värda att nämna. Det är något annat, på ett sätt kanske lite som att skriva om en kompis. För det är så jag skulle vilja karaktärisera min relation till Bengt. Å andra sidan har jag aldrig vågat kalla honom för Bengan, märkligt det där. Men en smula kondenserat är det kanske just häri skillnaden ligger – man gillar Bengt skarpt samtidigt

accomplished!

SAK utvecklats både som organisation och som röst i debatten

Bengt Kristiansson talar på SAKs internationella konferens i Stockholm 2005 om militant islamism.

som man har en oerhörd respekt för honom – som person och som yrkesman. Han är och har varit uppskattad även om han i sin chefsroll ibland har behövt ta i och kanske inte alltid gjort alla glada, inget konstigt med det – det är ju chefens lott.

NÄR BENGT BÖRjade PÅ SAK kom han, som ordförande Lena Hjelm-Wallén uttryckte det på senaste årsmötet, inte direkt till ett dukat bord. SAK brottades med inre motsättningar mellan å ena sidan medlemsrörelsen och kansliet i Stockholm å den andra mellan Kabulkontoret (som då låg i Peshawar) och Stockholm. Och när jag frågar Bengt om vad han tycker att han själv har tillfört organisationen under sina sex år som generalsekreterare, svarar han efter att ha funderat tyst en stund:

– SAK är idag *en* organisation som har sin bas i medlemsrörelsen med en styrelse, ledning och tjänstemän med tydliga roller. Arbetet hänger idag ihop i någon slags samstämmighet. Detta fanns inte när jag tillträdde.

Vi sitter på Streets uteservering vid Hornstull i Stockholm – utomhus och det är kyligt men solen värmer korta stunder när den kikar fram mellan de regntunga molnen.

– Den här typen av förändringsar-

bete kostar och man kan inte genomföra stora omorganiseringar och samtidigt hålla alla på gott humör. Förändringar har alltid motståndare.

Finns det något i jobbet du nu lämnar som du skulle vilja ha gjort på något annat sätt eller kanske prioriterat annorlunda?

– Mitt sorgebarn tillika mitt favoritområde i utvecklingssammanhang är mödrars och barns hälsa. Det är ett av de områdena där vi inte varit så framgångsrika som jag tror att vi skulle kunna ha varit och som vi hade och har förutsättningar att vara. Hade jag varit kvar hade jag satsat på att utveckla denna verksamhet till att bli SAKs flaggskepp.

Varför blev det inte så?

– Kvinnors värld, kvinnors livsvillkor i Afghanistan är väldigt ogynnsamma. Det finns ett motstånd överallt i samhället. Och det är en enorm utmaning för biståndet att våga bryta med de ogynnsamma normerna så att förändringar kan ske utan att man gör sig omöjlig och utan att man blir uppfattad som kulturimperialsitisk, oafghansk, respektlös eller antiislamisk. Det ska mycket till, mycket arbete och diplomati. Det har skett mycket i Afghanistan den senaste tiden men i

det utrymme som finns skulle vi kunna ha agerat kraftfullare. Vi har gjort en hel del men varit mer inriktade på mänskliga rättigheter och genusfrågor snarare än mödrars och barns hälsa. Det här kräver naturligtvis mer analys men jag känner att det är väldigt synd att lämna det här ogjort.

Ogjort är väl ändå att ta i.

– Ja, jo men jag skulle oerhörd gärna ha sett att vi varit mer framgångsrika på det här området. Vad gäller barns hälsa så är den ju så väldigt beroende av kvinnors hälsa och eftersom det är min professionella plattform som läkare så ligger just barns hälsa mig extra varmt om hjärtat. För mig är detta nästa naturliga steg för SAK att ta. Visserligen kommer jag inte vara generalsekreterare då men styrelse och ledning kommer få det klart för sig att det är så här jag ser det.

SAK HAR IDAG fyra program; hälso- och sjukvård, utbildning, landsbygdsutveckling och rehabilitering av funktionshindrade. 2007 förlorade SAK hälso- och sjukvårdsansvaret i provinserna Kunduz och Nuristan i en process som närmast kan liknas vid någon form av budgivning med andra organisationer där den som lyckats producera den bästa ansökan får totalansvaret för hälso- och sjukvårdsarbetet. Det var ett bakslag men SAK har alltså ansvaret för hälso- och sjukvård i provinsen Wardak och i delar av Paktika.

Varför förlorade vi våra hälsoprojekt i Kunduz och Nuristan? Var det ett resultat av för bra självförtroende – att vi med vårt goda namn helt enkelt skulle få det utan ansträngning eller har det med den ökade konkurrensen organisationer emellan att göra?

– Möjligt att det kan ha funnits ett stråk av ”gammal är äldst”-mentalitet med i bilden men den enskilt

Gunnel och Bengt i Afghanistan.

viktigaste faktorn i detta är den explosionsartade utvecklingen bland biståndsorganisationer i Afghanistan och deras ökade professionalism och kapacitet. Många av de stora organisationerna har hela staber av anställda som "bara" har till uppgift att skriva ansökningar och har verkligen blivit bra på det. Andra hyr in ett team med ämnesexperter och som vet exakt vad de stora givarna – Världsbanken, Europeiska kommissionen etc – vill höra. Det är ofta bra organisationer förvisso men arbetet de utför är nog inte bättre än det SAK gör. I Nuristan såg vi ju exempel på ett omfattande missnöje bland lokalbefolkningen när det stod klart att SAK inte skulle fortsätta med hälso- och sjukvårdsarbetet i provinsen. SAK har idag inte riktigt den kapaciteten som krävs för att så att säga tävla på lika villkor.

VI PRATAR LITE OM CHEFSKAP och det svåra i att besöka fältverksamheten som högste chef och verkligen få en inblick i hur arbetet på plats fortskrider.

– Det är klart att det är väldigt trevligt när man besöker exempelvis en av SAKs flickskolor och 800 skolflickor står uppradade med blommor i händerna, men som inblick i verksamheten är det ju förstås helt ovidkommande – så långt från vardagen. Därför har jag jobbat mycket med oannonserade besök, det vill säga jag

Bengt i möte med Ahmed Shah Massoud, mytomspunnen ledare för den norra alliansen.

bestämmer själv samma dag som jag planerar besöket att här stannar vi till. Först då får jag en tydlig bild av hur arbetet bedrivs i praktiken.

Hur viktig är Shah Mahmood (ekonomichef) för SAK?

– Shahs betydelse kan inte överskattas. Han är otroligt unik och enormt viktig för allt det vi gör egentligen. Han utvecklas dessutom hela tiden och bara växer och växer. Han är så extremt ansvarsfull och levererar alltid när han tar på sig något.

Vilka av dina egenskaper gör dig till en bra chef?

– Förmodligen är det något så irrationellt som intuition. Och erfarenhet. Och det tror jag mer eller mindre fungerar för alla. Man måste kunna läsa människor men man måste också vara ödmjuk och veta att man aldrig kan vara alldeles säker. Alla kan göra fel. Intuitionen kan ju vara bedräglig. Ännu vid denna ålder blir jag fortfarande förvånad att det är så lätt att göra felbedömningar och att det så oerhört lätt att bli misstolkad. Sen tycker jag också att det väldigt roligt med människor... om de inte är för dumma (skratt).

Vad är det som driver dig?

– Nyfikenhet. Det är ofantligt roligt när jag får mig tillstucken en nyproducerad rapport. Vad har de kommit fram till, varför har de kommit fram till

det? Och så vidare. En annan aspekt är att jag avskyr att inte ha koll – jag gillar inte saker som börjar flyta omkring. Med det inte sagt att jag lånar mig till detaljstyrning, jag har stort förtroende för folk och tror på vad de säger till dess att motsatsen är bevisad. Detta har ju förstås också lett till att jag genom åren gått på många blåsnings. Jag litar helt enkelt på folk och man får anstränga sig lite för att förlora mitt förtroende men har man väl gjort det då är det kanske inte så roligt.

BENGT'S ÖVERLEVNADSTRATEGI är att vara väl påläst.

– Jag använder hellre intellektet än den sociala förmågan. Och trots att jag faktiskt är ganska blyg och egentligen inte är alls särskilt förtjust i att vistas i samma rum som politiska högdjur, plus att jag avskyr alla former av mingel och cocktailpartyn, är jag ganska orädd och vågar säga väldigt inopportuna saker om det behövs. Som när jag på Folk och Försvars konferens i Sälen klev upp i talarstolen och säger det folk inte vill höra, nämligen att klart och tydligt påpeka Sveriges bristande koherens mellan militärt arbete och civilt bistånd plus det problematiska med Natos och USA:s operationer i Afghanistan. Att säga det inför 500 personer som helst vill höra något annat, dessutom i direktsänd tv är ju förstås ingen lätt sak, men ack så viktigt.

PRIVAT

1992 var den då 47-årige Bengt ett av offren i en bombattack.

Bengt ville redan som barn bli läkare och jobba internationellt. Men att utbilda sig var inget självklart i hans barndomshem. Nej, i ett traditionellt arbetarklasshem med fem syskon, en pappa som jobbade som elverksarbetare och en mamma som var hemmafru var Bengt den förste som tog studenten.

– Det fanns nog till och med ett motstånd mot läroverk och högre utbildning som det kunde göra på den tiden i arbetarklassen.

Men Bengt Kristiansson visste vad han ville och satte full fart framåt och 1971, när han jobbade som barnläkare på Borås sjukhus, träffade han sin blivande fru Gunnel.

Tillsammans har de tre barn: Tove, Aron och Frida (inte helt otippat är två av dem idag läkare eller långt gångna på läkarlinjen) och trots att familjen bott på så många olika platser i världen – Etiopien, Yemen, Pakistan, Afghanistan och Förenade Arabemiraten – menar Bengt att hans barn har den tydliga uppfattningen att de växt upp på ett och samma ställe; i ett hus i Partille. De har gått på samma dagis och i samma skola. Upplägget var 3-4 år utomlands och sedan 6-7 år i Sverige och så ut igen, 3-4 år och så vidare.

BENGT BERÄTTAR NÅGRA otroliga historier från tiden utomlands – bland annat den gången han blev träffad av granat eller om det var splitter

han fick i ryggen. Rubrikerna hemma i Sverige löd ”Bengt, 47, hann inte undan” – det är något han idag kan skratta åt.

– Tänk dig att vara känd för att vara den som inte hann undan. Min son Aron som då var tolv var med och mötte mig när jag väl kom hem. Han skrattade åt mig och sa ”det är det jag alltid har sagt, du är för långsam”

Men då, när det begav sig, 1992, var det allt annat än lustigt. Bengt, en schweizisk sjukgymnast och Ahmed Shah Massouds kusin skulle rigga upp sin radioantenn nere vid en flod utanför staden Taloqan i norra Afghanistan och så pang! En bomb briserar precis intill, kanske 40 meter därför. Bengt slungas omkull men har sinnesnärvaro att minnas övningarna från lumpen och skyddar sitt huvud med händerna när en stor sten träffar honom i ryggen, krossar revben och ger sig på de inre organen. Dessutom skjuts en raket mot sjukhuset varpå flera döer och skadas. Bengt hade fått livshotande skador och det enda sjukhuset i närheten var helt urblåst, oanvändbart.

– Jag hamnade i någons trädgård där man hade hängt droppflaskor i fruktträden. Vi skadade låg liksom i en cirkel runt trädet med fötterna inåt och när jag kvicknade till nästa morgon var jag den enda som levde vid mitt träd. Man planerade att operera bort min mjälte i något tält i närheten men då sa jag ifrån – det

MARKUS HAKANSSON

Bengt avtackas på årsmötet 2008.

var förmodligen vad som räddade mitt liv. Och efter en sisådär 6-7 dagar var jag i sådant skick att jag kunde evakueras med FN-flyg till Rödakorsets sjukhus i Kabul.

NU HAR DET ALLTSÅ blivit dags för Bengt att slå sig till ro. Men tror man att han kommer nöja sig med att sitta och läsa böcker på lantstället har man nog bara delvis rätt. Bengt siktar på att bättra på sin arabiska, förmodligen genom studier i Damaskus, men vi på SAK kommer att se honom i kulisserna under hela hösten till och från. Bengt fasas ut successivt men hans efterträdare Torbjörn Pettersson har redan börjat när den här tidningen dimper ned i din brevlåda.

Till Bengt vill jag personligen bara rikta ett stort stort tack! Det har varit otroligt givande och roligt att få arbeta tillsammans med dig under de här åren. Din kunskap och vetgirighet, ditt engagemang och ditt sympatiska sätt har, vill jag gärna tro, smittat av sig och bidragit till att även jag fått en fiber av dessa egenskaper i mig. Det har hur som helst varit en bidragande faktor till att jag har trivts och trivs så bra på mitt arbete och jag vet att alla mina medarbetare håller med mig.

Försök nu att ta det lite lugnt och njut av att vara ledig för en gångs skull. För det har sannerligen inte blivit så mycket av den varan hittills under ditt yrkesliv och kanske i synnerhet inte under tiden här på SAK. ■